YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (ensimmäinen jaosto)

16 päivänä heinäkuuta 2009 *

Asiassa C-189/08,

jossa on kyse EY 234 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Hoge Raad der Nederlanden (Alankomaat) on esittänyt 4.4.2008 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 8.5.2008, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Zuid-Chemie BV

vastaan

Philippo's Mineralenfabriek NV/SA,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (ensimmäinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja P. Jann sekä tuomarit M. Ilešič, A. Tizzano, E. Levits (esittelevä tuomari) ja J.-J. Kasel,

* Oikeudenkäyntikieli: hollanti.

julkisasiamies: J. Mazák,
kirjaaja: hallintovirkamies R. Şereş,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 23.4.2009 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

– Zuid-Chemie BV, edustajanaan advocaat P. Knijp,

– Philippo's Mineralenfabriek NV/SA, edustajanaan advocaat M. Polak,

– Alankomaiden hallitus, asiamiehinään C. Wissels ja M. Noort,

– Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään A.-M. Rouchaud-Joët ja P. van Nuffel,

päätettyään julkisasiamiestä kuultuaan ratkaista asian ilman ratkaisuehdotusta,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22.12.2000 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 44/2001 (EYVL 2001, L 12, s. 1) 5 artiklan 3 kohdan tulkintaa.

2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa valittajana on keinolannoitteita tuottava yritys Zuid-Chemie BV (jäljempänä Zuid-Chemie), jonka kotipaikka on Sas van Gent (Alankomaat), ja sen vastapuolena Philippo's Mineralenfabriek NV/SA (jäljempänä Philippo's), jonka kotipaikka on Essen (Belgia), ja jossa on kysymys siitä, että viimeksi mainittu toimitti Zuid-Chemielle saastuneen tuotteen, jota käytettiin keinolannoitteen valmistuksessa.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

3 Asetuksen N:o 44/2001 II luvun 1 jaksoon, jonka otsikko on ”Yleiset säännökset”, sisältyvän 2 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Kanne henkilöä vastaan, jonka kotipaikka on jäsenvaltiossa, nostetaan hänen kansalaisuudestaan riippumatta tuon jäsenvaltion tuomioistuimissa, jollei tämän asetuksen säännöksistä muuta johdu.”

4 Asetuksen 3 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Jos henkilön kotipaikka on jäsenvaltiossa, häntä vastaan voidaan nostaa kanne toisen jäsenvaltion tuomioistuimessa ainoastaan tämän luvun 2–7 jakson säännösten nojalla.”

5 Asetuksen II luvun 2 jaksoon, jonka otsikko on ”Erityinen toimivalta”, sisältyvässä 5 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Jos henkilön kotipaikka on jäsenvaltiossa, häntä vastaan voidaan nostaa kanne toisessa jäsenvaltiossa:

– –

3) sopimukseen perustumatonta vahingonkorvausta koskevassa asiassa sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä vahinko sattui tai saattaa sattua;

– –”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

6 Zuid-Chemie on keinolannoitteita tuottava yritys, joka osti heinäkuussa 2000 HCI Chemicals Benelux BV:ltä (jäljempänä HCI), jonka kotipaikka on Rotterdam (Alankomaat), kaksi erää Micromix-nimistä tuotetta.

7 HCI, joka ei itse pysty valmistamaan Micromixia, tilasi sen Philippo'silta ja toimitti yhtä lukuun ottamatta kaikki tarvittavat raaka-aineet Philippo'sille. Philippo's hankki yhteistyössä HCI:n kanssa puuttuvan raaka-aineen, sinkkisulfaatin, Rotterdamista G. J. de Poorterilta, joka toimii nimellä Poortershaven.

8 Philippo's valmisti Micromixin Belgiassa sijaitsevassa tehtaassaan, josta Zuid-Chemie nouti tuotteen.

9 Zuid-Chemie jalosti Micromixin useaksi keinolannoite-eräksi Alankomaissa sijaitsevassa tehtaassaan ja myi ja lähetti osan näistä lannoitteista asiakkailleen.

10 Jälkikäteen kävi ilmi, että Poortershavenilta hankitun sinkkisulfaatin kadmiumpitoisuus oli liian korkea, minkä vuoksi keinolannoitetta ei voitu enää käyttää tai sitä voitiin käyttää vain jossain määrin, minkä vuoksi Zuid-Chemie väittää kärsineensä vahinkoa.

11 Zuid-Chemie haastoi 17.1.2003 Philippo'sin Rechtbank Middelburgiin (Alankomaat), jossa se vaati sen toteamista, että Philippo's on vastuussa Zuid-Chemien kärsimästä

vahingosta, ja Philippo'sin velvoittamista maksamaan sille tietyt summat, jotka liittyvät sen kärsimään vahinkoon, sekä suorittamaan sille vahingonkorvausta korkoineen ja korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

12 Rechtbank Middelburg totesi 10.12.2003 antamassaan tuomiossa, että se ei ollut toimivaltainen ratkaisemaan käsiteltäväkseen saatettua asiaa sen vuoksi, että asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 3 kohdan mukaan käsite "sen paikkakunnan tuomioistuin, missä vahinko sattui" kattaa sekä sen paikkakunnan, jossa vahingon aiheuttanut kausaaliyhteydessä oleva tapahtuma on sattunut ("Handlungsort"), että sen paikkakunnan, jossa alkuperäinen vahinko ilmeni ("Erfolgsort"). Siltä osin kuin kysymys on vahingon ilmenemispaikasta, tuomioistuin katsoi, että alkuperäinen Zuid-Chemielle aiheutunut vahinko sattui Essenissä, koska siellä sille luovutettiin saastunut tuote.

13 Asianosaiset olivat Gerechtshof te 's-Gravenhagessa (Haagin muutoksenhakutuomioistuin) yksimielisiä siitä, että Essen oli paikka, jossa vahingon aiheuttanut kausaaliyhteydessä oleva tapahtuma sattui, koska saastunut Micromix tuotettiin siellä. Tämä tuomioistuin pysytti asiaa ensimmäisenä oikeusasteena käsitelleen tuomioistuimen tuomion siltä osin kuin kysymys oli paikkakunnasta, jossa vahinko ilmeni. Se katsoi, että ratkaiseva seikka tältä osin oli Philippo'sin väitetty lainvastainen menettely eikä se, että saastunut Micromix oli aiheuttanut Zuid-Chemien Alankomaissa tuottaman keinolannoitteen saastumisen. Näin ollen viimeksi mainitun kärsimä (alkuperäinen) vahinko ilmeni Essenissä, koska saastunut tuote toimitettiin sille tehtaalta.

14 Zuid-Chemie haki Gerechtshof te 's-Gravenhagenin tuomioon muutosta ennakkoratkaisupyynnön esittäneeseen tuomioistuimeen tekemällään kassaatiovalituksella. Viimeksi mainittu tuomioistuin katsoi, että riita koski asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 3 kohdassa tarkoitettua käsitettä "paikkakunta, missä vahinko sattui" ja että tämän käsitteen tulkinta on tarpeen sen käsiteltäväksi saatetun asian ratkaisemiseksi.

15 Näin ollen Hoge Raad der Nederlanden päätti lykätä asian ratkaisemista ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Kumpaa vahinkoa on pidettävä Zuid-Chemien vaatimuksensa perusteena pitämän lainvastaisen toiminnan kaltaisen toiminnan yhteydessä alkuperäisenä vahinkona, joka on syntynyt kyseisen toiminnan seurauksena: vahinkoa, joka syntyy virheellisen tuotteen luovuttamisesta, vai vahinkoa, joka syntyy, kun kyseistä tuotetta käytetään normaalisti siihen tarkoitukseen, johon se on tarkoitettu?

2) Jos jälkimmäinen tulkinta on oikea, voidaanko tämän vahingon tapahtumapaikkaa pitää asetuksen [N:o 44/2001] 5 artiklan 3 kohdassa tarkoitettuna ’paikkakuntana, missä vahinko sattui’ ainoastaan siinä tapauksessa, että vahinko muodostuu henkilöille tai esineille aiheutetusta fyysisestä vahingosta, vai onko tämä mahdollista myös siinä tapauksessa, että kärsitty vahinko on (tässä vaiheessa) yksinomaan varallisuusvahinko?”

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

Ensimmäinen kysymys

16 Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin haluaa ensimmäisellä kysymyksellään ennen kaikkea selvittää, onko asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 3 kohtaa tulkittava siten, että pääasiassa kysymyksessä olevan kaltaisessa riita-asiassa ilmaus ”paikkakunta, missä vahinko sattui” tarkoittaa paikkakuntaa, jossa virheellinen tuote on toimitettu ostajalle, vai viitataanko sillä paikkakuntaan, jossa alkuperäinen vahinko ilmeni, kun kyseistä tuotetta käytettiin normaalisti siihen tarkoitukseen, johon se on tarkoitettu.

17 Jotta tähän kysymykseen voidaan vastata, on yhtäältä palautettava mieleen, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan asetuksen N:o 44/2001 säännöksiä on tulkittava itsenäisesti käyttäen perustana sen järjestelmää ja tavoitteita (ks. erityisesti asia C-372/07, Hassett ja Doherty, tuomio 2.10.2008, Kok., s. I-7403, 17 kohta ja asia C-167/08, Draka NK Cables ym., tuomio 23.4.2009, Kok., s. I-3477, 19 kohta).

18 Toisaalta siltä osin kuin asetuksella N:o 44/2001 korvataan nykyisin jäsenvaltioiden välisissä suhteissa tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla 27.9.1968 tehty yleissopimus (EYVL 1972, L 299, s. 32), sellaisena kuin se on muutettuna peräkkäisillä yleissopimuksilla uusien jäsenvaltioiden liittyessä kyseiseen yleissopimukseen (jäljempänä Brysselin yleissopimus), yhteisöjen tuomioistuimen tämän yleissopimuksen määräyksistä antama tulkinta pätee myös tämän asetuksen säännösten osalta, mikäli kyseisten määräysten ja säännösten voidaan katsoa vastaavan toisiaan.

19 Tämän asian kannalta merkitykselliset asetuksen N:o 44/2001 säännökset heijastelevat samaa systematiikkaa kuin Brysselin yleissopimuksen määräykset, minkä lisäksi niiden sanamuoto on lähes sama. Tätä vastaavuutta silmällä pitäen on asetuksen N:o 44/2001 johdanto-osan 19 perustelukappaleen mukaisesti varmistettava jatkuvuus kyseisten asetuksen ja yleissopimuksen tulkinnassa (ks. em. asia Draka NK Cables ym., tuomion 20 kohta ja asia C-180/06, Ilsinger, tuomio 14.5.2009, Kok., s. I-3961, 58 kohta).

20 On muistettava, että yhteisöjen tuomioistuin on jo Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 3 kohtaa tulkitessaan todennut, että yleissopimuksen II osastossa määrätty yleistä toimivaltaa koskeva järjestelmä perustuu sen 2 artiklan ensimmäisessä kappaleessa ilmaistuun perusperiaatteeseen, jonka mukaan kanne sitä vastaan, jolla on kotipaikka jossakin sopimusvaltiossa, nostetaan asianosaisten kansalaisuudesta riippumatta tämän kotivaltion tuomioistuimessa (asia C-168/02, Kronhofer, tuomio 10.6.2004, Kok., s. I-6009, 12 kohta).

21 Brysselin yleissopimuksen II osaston 2 jaksossa on vain poikkeamalla vastaajan kotipaikkana olevan sopimusvaltion tuomioistuinten toimivaltaa koskevasta perusperiaatteesta määrätty eräistä erityisistä toimivaltaperusteista, joiden joukossa on kyseisen yleissopimuksen 5 artiklan 3 kohdassa määrätty toimivaltaperuste (em. asia Kronhofer, tuomion 13 kohta).

22 Yhteisöjen tuomioistuin on myös katsonut, että määräyksiä erityisestä toimivallasta on tulkittava suppeasti ja niiden ei voida tulkita koskevan muita kuin yleissopimuksessa nimenomaisesti tarkoitettuja tilanteita (ks. asia 189/87, Kalfelis, tuomio 27.9.1988, Kok., s. 5565, Kok. Ep. IX, s. 749, 19 kohta; asia C-433/01, Blijdenstein, tuomio 15.1.2004, Kok., s. I-981, 25 kohta ja em. asia Kronhofer, tuomion 14 kohta).

23 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan silloin, kun paikkakunta, jolla on tehty teko, joka mahdollisesti synnyttää sopimukseen perustumattoman vahingonkorvausvastuun, ja paikkakunta, jolla tämä teko on aiheuttanut vahingon, eivät ole samat, Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 3 kohdan ilmaus ”paikkakunta – –, missä vahingon aiheuttanut teko sattui” on kuitenkin ymmärrettävä siten, että sillä tarkoitetaan samanaikaisesti paikkakuntaa, jossa vahinko on ilmennyt, ja paikkakuntaa, jossa tämän vahingon aiheuttanut kausaaliyhteydessä oleva tapahtuma on sattunut, siten, että vastaaja voidaan haastaa kantajan valinnan mukaan jommankumman paikkakunnan tuomioistuimeen (ks. mm. asia 21/76, Bier, ns. Mines de Potasse d’Alsace -tapaus, tuomio 30.11.1976, Kok., s. 1735, Kok. Ep. III, s. 219, 24 ja 25 kohta; asia C-167/00, Henkel, tuomio 1.10.2002, Kok., s. I-8111, 44 kohta; asia C-18/02, DFDS Torline, tuomio 5.2.2004, Kok., s. I-1417, 40 kohta ja em. asia Kronhofer, tuomion 16 kohta).

24 Tältä osin yhteisöjen tuomioistuin on todennut, että Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 3 kohdassa ilmaistu tämä erityistä toimivaltaa koskeva sääntö perustuu riita-asian ja sen paikkakunnan tuomioistuimen, missä vahinko sattui, välisen erityisen läheisen liittymän olemassaoloon, minkä vuoksi on perusteltua antaa toimivalta näille tuomioistuimille hyvään lainkäyttöön ja prosessin asianmukaiseen järjestämiseen liittyvien syiden perusteella (ks. vastaavasti em. Mines de potasse d’Alsace -tapaus, tuomion 11 kohta; asia C-220/88, Dumez France ja Tracoba, tuomio 11.1.1990, Kok., s. I-49, 17 kohta; asia C-68/93, Shevill ym., tuomio 7.3.1995, Kok., s. I-415, 19 kohta ja asia C-364/93, Marinari, tuomio 19.9.1995, Kok., s. I-2719, 10 kohta). Sen paikkakunnan tuomioistuimella, missä vahinko sattui, on yleensä parhaat mahdollisuudet ratkaista asia muun muassa riidan läheisyyden ja asian selvittämisen vaivattomuuden vuoksi (ks. em. asia Henkel, tuomion 46 kohta).

25 Vaikka pääasian asianosaisten välillä on riidatonta – kuten edellä tämän tuomion 13 kohdassa on todettu –, että Essen oli paikka, jossa vahingon aiheuttanut kausaaliyhteydessä oleva tapahtuma sattui (Handlungsort), ne ovat erimielisiä siitä, mikä on paikkakunta, jossa vahinko ilmeni (Erfolgsort).

26 Tämän tuomion 23 kohdassa mainitun oikeuskäytännön mukaan viimeksi mainittu paikka on se paikkakunta, jolla teko, joka mahdollisesti synnyttää sopimukseen perustumattoman vahingonkorvausvastuun, on aiheuttanut vahingon.

27 Vahingon ilmenemispaikkakuntaa ei tule kuitenkaan sekoittaa paikkakuntaan, jossa tapahtui teko, joka vahingoitti itse tuotetta, koska tämä paikkakunta on itse asiassa se, jossa tämän vahingon aiheuttanut kausaaliyhteydessä oleva tapahtuma sattui. Se sijaan ”vahingon ilmenemispaikka” (ks. em. Mines de potasse d’Alsace -tapaus, tuomion 15 kohta ja em. asia Shevill ym., tuomion 21 kohta) on se, jossa teko aiheuttaa vahinkoa, toisin sanoen se, jossa virheellisen tuotteen aiheuttama vahinko konkreettisesti ilmenee.

28 On palautettava mieleen, että oikeuskäytännössä erotetaan selvästi vahinko ja vahingon aiheuttanut tapahtuma, ja siinä todetaan tältä osin, että sopimukseen perustumaton vahingonkorvausvastuu voi syntyä vain, jos näiden kahden tekijän välillä voidaan todeta olevan syy-yhteys (ks. em. Mines de potasse d’Alsace -tapaus, tuomion 16 kohta).

29 Edellä esitetyt seikat huomioon ottaen paikkakunta, jossa vahinko ilmeni, voi olla vain Zuid-Chemien Alankomaissa sijaitseva tehdas, jossa virheellinen tuote Micromix jalostettiin keinolannoitteeksi, jonka osalta Micromix aiheutti Zuid-Chemien kärsimän aineellisen vahingon, joka oli suurempi kuin itse Micromixiin liittyvä vahinko.

30 Lisäksi on huomattava, että se, että Zuid-Chemien käytettävissä ovat näin nämä alankomaalaiset tuomioistuimet, mahdollistaa erityisesti tämän tuomion 24 kohdassa esitetyistä syistä sen, että asian ratkaisee tuomioistuin, jolla on siihen parhaat mahdollisuudet ja siten asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 3 kohta voi tuottaa tehokkaan vaikutuksensa.

31 Tältä osin on syytä palauttaa mieleen, että yhteisöjen tuomioistuin on tulkitessaan Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 3 kohtaa siten, että tässä määräyksessä ei tarkoiteta vain paikkakuntaa, jossa kausaaliyhteydessä oleva tapahtuma sattui, vaan myös paikkakuntaa, jolla vahinko ilmeni, katsonut, että yksin kausaaliyhteydessä olevan tapahtuman paikkakunnan valinta johtaisi merkittävässä osassa tapauksia sekaannukseen yleissopimuksen 2 artiklan ja 5 artiklan 3 kohdan toimivaltaperusteiden välillä siten, että tämä viimeksi mainittu määräys menettäisi siltä osin tehokkuutensa (ks. em. Mines de potasse d'Alsace -tapaus, tuomion 15 ja 20 kohta ja em. asia Shevill ym., tuomion 22 kohta). Tällainen toimivaltaperusteita koskevan sekaannuksen huomioon ottaminen voi soveltua samalla tavoin siihen, että tarvittaessa ei oteta huomioon muuta vahingon ilmenemispaikkakuntaa kuin kausaaliyhteydessä olevan tapahtuman paikkakunta.

32 Edellä esitetystä seuraa, että asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 3 kohtaa on tulkittava siten, että pääasiassa kysymyksessä olevan kaltaisessa riita-asiassa ilmaus ”paikkakunta, missä vahinko sattui” tarkoittaa paikkakuntaa, jossa alkuperäinen vahinko ilmeni, kun tuotetta käytettiin normaalisti siihen tarkoitukseen, johon se oli tarkoitettu.

Toinen kysymys

33 Sen varalta, että ensimmäiseen kysymykseen vastataan, että asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 3 kohtaa on tulkittava siten, että ”paikkakunta, missä vahinko sattui” tarkoittaa paikkakuntaa, jossa alkuperäinen vahinko ilmeni, kun tuotetta käytettiin normaalisti siihen tarkoitukseen, johon se oli tarkoitettu, ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin kysyy lisäksi, onko tämän vahingon muodostuttava henkilöille tai tavaroille aiheutuneesta fyysisestä vahingosta vai voiko (tässä vaiheessa) olla kysymys puhtaasta varallisuusvahingosta.

34 Tältä osin on muistettava, kuten tämän tuomion 9 ja 10 kohdassa on todettu, että kun Zuid-Chemie jalosti saastuneen Micromixin keinolannoitteeksi, keinolannoitetta ei voitu enää käyttää tai sitä voitiin käyttää vain jossain määrin, minkä vuoksi Zuid-Chemie väittää kärsineensä vahinkoa.

35 Koska Zuid-Chemien kärsimä alkuperäinen vahinko muodostui tavaroille aiheutuneesta fyysisestä vahingosta, on todettava, että kysymys siitä, olisiko puhdas varallisuusvahinko tässä vaiheessa riittänyt siihen, että olisi voitu päätyä tämän tuomion 32 kohdassa esitettyyn tulkintaan, on hypoteettinen.

36 Kun otetaan huomioon tämä toteamus ja yhteisöjen tuomioistuimen tehtävä, joka on myötävaikuttaa lainkäyttöön jäsenvaltioissa eikä antaa neuvoa-antavia lausuntoja yleisluonteisista tai hypoteettisista kysymyksistä (asia C-62/06, ZF Zefeser, tuomio 18.12.2007, Kok., s. I-11995, 15 kohta), toiseen kysymykseen ei ole tarpeen vastata.

Oikeudenkäyntikulut

37 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä yhteisöjen tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla yhteisöjen tuomioistuin (ensimmäinen jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22.12.2000 annetun neuvoston asetuksen

(EY) N:o 44/2001 5 artiklan 3 kohtaa on tulkittava siten, että pääasiassa kysymyksessä olevan kaltaisessa riita-asiassa ilmaus ”paikkakunta, missä vahinko sattui” tarkoittaa paikkakuntaa, jossa alkuperäinen vahinko ilmeni, kun tuotetta käytettiin normaalisti siihen tarkoitukseen, johon se oli tarkoitettu.

Allekirjoitukset